

Hitaan ajattelun ja viisaan tulkinnan käsikirja

Käsikirjan tarkoitus

Ihmiset tekevät jatkuvasti tulkintoja asioista. Mistä on kysymys? Miten tämä on selitettävissä? Mitä se kolina oikein tarkoitti? Kysymyksiin vastataan. Vastaukset ovat tulkintoja. Miten tulkita jonkun poliitikon puhetta? Mitä naapurini tarkoitti sanoessaan... Kuinka tulkitsen lehdessä ollutta uutista?

Tulkitseminen tarve, taito ja tehtävä ovat alituisia haasteitamme. Tämä käsikirja auttaa tulkitsemaan pätevästi, jotta toimisimme viisaasti. Viestejä on ympärillämme kaikkialla, tulkinta on alituista.

Tämän käsikirjan tuella opit tunnistamaan, osoittamaan ja luomaan säännöt, joihin vuorovaikutuksemme (kielelliset viestimme, kielipelimme) perustuu. Vakuutut esimerkiksi siitä, ettei tulkinta ole mielipide asiasta vaan oivallus siitä, miten viestiä käytetään ja mitä sillä tehdään. Voimme ajatella tulkintaa käännöksenä kielestä toiseen tai oivalluksena siitä, mitä jollakin viestillä aiotaan saada aikaan. Toinen tulkinta etenee sanasta sanaan, toinen tunkeutuu myös sanojen väleihin ja rivien taakse.

Tämän käsikirjan tarkoitus ei ole kertoa, mitä lukija saa tai ei saa tehdä omalla tulkitseminen matkallaan. Lukijan tulkinnoissa piilevät oivallukset jäävät kirjoittajalta kokematta. Tätä etäisyyttä ei kurota umpeen taivuttelemalla lukijaa hyväksymään kirjoittajan tulkintoja asioista. Arvokkainta on tulkinnan pätevyys ja hauskin ilo, joka sen oivaltamisesta syntyy.

Käsikirjassa on jotain, jota lukija saattaa tarvita. Jostakin voi siis olla puute. Kun jotakin puuttuu, se haetaan sieltä, missä sitä säilytetään. Tai se hankitaan sieltä, mistä sen voi hankkia. Tai se etsitään käsiin, kun puute huomataan. Kirjoittajan päänsärky on yrittää aavistaa, mitä lukija tarvitsee. Jos lukija huomaa ehtimiseen, ettei hänen tarpeitaan ole otettu huomioon, hän siirtyy tekemään jotakin aivan muuta. Se on viisasta toimintaa se.

Aion kertoa, missä roolissa olen. En ole neuvoja, en käskijä, en piilovaikuttaja. Olen matkatoveri. Ihmettelen paljon. Etsin mahdollisuuksia. Torjun uhkia. Kartanko jotain? On pakko vastata myönteisesti: en hyväksy ihmisten komentelua, torjun salaliittoteorioita ja kierän kaukaa ne paikat, joissa ollaan kaikissa asioissa oikeassa.

Painava, velvoittava tehtäväni kirjoittajana on mahdollista tiivistää viideksi periaatteeksi:

1. jokaiselle on oikeus omaan tulkintaansa
2. en voi pakottaa minun tulkintaani sinun tulkinnaksesi
3. epävarmuus ei ole vakava puute vaan ehto löytää reittejä tulevaisuuteen
4. varmuus on vaarallista, jos se sulkee toiset ulos
5. ihmisillä on oikeus ja velvollisuus ottaa tulkinnat puheeksi ja koetella niiden pätevyyttä yhdessä.

Osoitin juuri käsitykseni maailmasta, jossa viisasta ajattelua ja toimintaa kysytään apuun. On paljon pysähtyneisyyttä, ajattelu ja toiminta junnaa paikoillaan. Neuvoilla koetetaan varmistaa, ettei tuttu, turvallinen muutu. Komentelua esiintyy ja vaikka sillä tarkoitettaisiin ihmisten parasta, se karkottaa itsenäisen, vapaan ja viisaan ajattelun ja toiminnan. Lukija saattaa tuntea salaliittoteorioita, siis uskomuksia, joihin ei löydy päteviä perusteita. Koetetaan paljastaa tällaiset uskomukset samoin kuin paikat, joissa julistetaan yhtä ja ainoaa ja oikeaa totuutta.

Minulla kirjoittajana on yksi ainoa varma ja ehdoton käsitys todellisuudesta. Se on se, että me jokainen rakennamme kuvaamme maailmasta omin aistein, tiedoin, luuloin ja tarkoituksin ja samalla jaamme kulttuurisesti omanlaisensa maailman.

Lukijalle riittää, että hän totta itselleen.

On mahdollista, ettei edellä kirjoittamani kuvailu vastaa lukijan käsitystä todellisuudesta. Toivon, että näin juuri on. Silloin tämän käsikirjan lähtökohta on varma ja kirkas: lukijalla on ainutlaatuinen, omanlaisensa sisäinen maailma. Hän on tulevaisuusmatkansa johtaja. Hän uskalttaa asettaa kyseenalaiseksi yritykset vaikuttaa hänen omiin käsityksiinsä todellisuudesta.

Pidän miltei pyhänä asiana sitä, ettei kenelläkään ei ole oikeutta väittää, mitä toinen tahoo, tarvitsee, tietää tai on vailla. Kenelläkään ei ole yksinoikeutta totuuteen, josta puhuu.

Lukija tekee omaa matkaansa, purjehtii omia reittejään ja tekee omat valintansa eikä kukaan ulkopuolinen saa oikeutta puuttua lukijan tekemisiin. — Kuulen juuri äänen, joka huomauttaa: eikö tuollainen liikkumavara merkitse turvattomuutta? — Vastaan, että ihmisten kokema turvattomuuden tunne ja pelot, epävarmuus ja omien voimavarojen epäily otetaan helposti keinoksi vaikuttaa toisten ihmisten elämään.

Jos laaja liikkumavara muuttuu lukijan tulkitsemana sietämättömäksi epävarmuudeksi ja turvattomuudeksi, kuka kantaa vastuun? Riittääkö tässä se, että palaamme tähän vaikeaan kysymykseen matkan jollakin etapilla.

Käsikirja tarjoaa työvälineen lukijan oman todellisuuden kohtaamiseen. Lukija rakentaa mielessään oman käsikirjansa oman todellisuutensa kohtaamiseen. Tämä käsikirja voi olla apuna siinä.

I. Peruslähtökohta

Tutkimme seuraavaksi tapahtumaa ja kuvaamme kolmea mahdollista tulkintatapaa: moraalista arvostelmaa, asennetta ja pätevän käsityksen etsimiseen perustuvaa tulkintaa. Sekä moraaliseen että asenteisiin pohjautuvaan tulkintaan liittyy vahvoja tunteita. Kun haetaan pätevää käsitystä, senkin yhteydessä tunnekokemukset saattavat olla voimakkaita. Pätevän käsityksen kiteyttäminen tapahtuu kuitenkin laskemalla kymmeneen, asettamalla kysymyksiä ja punnitsemalla vaihtoehtoisia tulkintoja. Moralisointi ja asennepohjainen reagointi heräävät nopeasti. Pätevän käsityksen löytäminen vaatii hidasta ajattelua.

Mikä on tulkintaa? Tulkinta voidaan ymmärtää useilla eri tavoilla. On mahdollista moralisoida eli esittää asiasta moraalinen arvostelma. Toinen mahdollisuus on katsoa asioita jonkin asenteen näkökulmasta. Kolmanneksi voidaan etsiä pätevää käsitystä asioista.

Esimerkki tapaus sijoittuu Sveitsiin. Siellä syttyi useita ihmishenkiä vaatinut ravintolapalo uudenvuodenvaihteessa. Palon syyntymissyystä ei ole tietoa tulkinnan hetkellä.

1. Esitetään **moraalinen arvostelma**

“Niin, käy, kun mennään ravintolaan ryyppäämään.”

2. **Asenne ohjaa tulkintaa.** Tässä esimerkissä tulkintaa ohjaava asenne on se, että “maailmassa kaikki menee joka tapauksessa huonompaan suuntaan”.

“Sveitsi on turvallisin maa maailmassa, nyt sielläkin turvallisuus pettää. Mihin tämä maailma on oikein menossa!”

3. Mikä voisi olla **pätevä käsitys asiasta?**

“Millaisia riskejä ravintolassa oli? Miten riskit realisoituivat ravintolassa?”

Moraalinen arvostelma sulkee keskustelun. Se viestii sääntöä: paras olla samaa mieltä ja osallistua moraaliseen arvosteluun.

Asenne estää korjaamasta syntyneitä käsityksiä. Asenteellinen kannanotto viestii sääntöä: tiedän, mikä on maailman laita, minua on paras uskoa.

Kolmas tulkintatapa viestii sääntöä: asetetaan faktat ja luulot kohdilleen, koetetaan löytää ne kysymykset, jotka lisäävät selvyyttä asiaan. Selvyyttä etsivät tulkintatapa erottuu muista:

✱ se voidaan jakaa ja ottaa puheeksi osana yhdenveroisten keskustelua

✱ se voidaan tarkistaa, jos uutta tietoa tulee

✱ se ei provosoi esiin kyllä - ei -ajattelua

✿ se ei houkuttele salaliittojen rakentamiseen.

Tulkinta ole mielipide jostakin asiasta vaan työkalu ja tapa toimia, jolla pätevää käsitystä haetaan.

II. Missä yhteydessä tulkinnat tapahtuvat?

Edellä tarkasteltiin yksittäistä tapahtumaa. Kun se on sattunut, aletaan rakentaa yhteyttä tapahtuman ja erilaisten olosuhde- ja tilannetekijöiden välille. Lopulta saatetaan löytää kokonaiskäsitys, jota pidetään yleisesti luotettavana. **Yksittäinen tapahtuma** on siis selitys sille, että ihmiset hakevat tietoja, tutkivat erilaisia selityksiä ja koettavat ymmärtää, mistä oikein tapahtui, miten ja miksi.

Yhteys voi syntyä myös **selityksestä**, jota tarjotaan toiminnan perustaksi. Ihmiset kuulevat lähetyskäsyt. He uskovat poliittiseen teoriaan (kommunismi, liberalismi), joka selittää mitä tapahtuu, miten ja miksi. Oikeistopopulismin selitysmalli voidaan ilmaista "Amerikka ensin" -tyyppisillä iskulauseilla.

Tarkoitushakuisuus voi olla lähtökohta, kun kerrotaan esimerkiksi jostakin hankkeesta. Tähän näkökulmaan yhdistyvät myös yritysten strategisessa johtamisessa käytetyt käsitteet "visio", "missio" ja "strategia". Kun jotakin ollaan tekemässä, sen mielekkyys perustellaan tarkoituksella. Kun seurataan maailmaa ympärillä, haluttu tulevaisuudenkuva eli visio vaikuttaa havaintojen valintaan ja niiden tulkintaan.

Ohjattu vaikuttaminen voi tapahtua skeemojen, skriptien ja mielen mallien pohjalta. Ohjatun vaikuttamisen motiivina on muuttaa ihmisen asenteita, toimintaa tai molempia.

— Vanha herrasmies tuhahteli, kun kuuli, että vangeille ollaan suunnittelemassa (1970-luvulla) mahdollisuutta suorittaa keskikoulu ja lukio. Hänen poikansa kysyi: Entäpä, jos minä olisi hairahtunut, sortunut rikokseen eikä minulla olisi keskikoulututkintoa?

Ohjatussa vaikuttamisessa omasta tulkinnasta luopumisen kustannuksen on oltava pienempi kuin siitä kiinnipitämisen hinta.

III. Tulkintojen kielipelit

Kielen sääntöjä opetellaan pienestä pitäen. Poikkeama säännöistä on kielioppivirhe. Tulkinnan sääntöjä tarvitaan, sillä kielioppivirheet eivät paljasta kestävämpiä tulkintoja. Kaikki kolme esimerkkilauseetta ovat korrekkeja kieliopillisesti, mutta arveluttavia tulkintoina:

- Maa on litteä pannukakku.
- Punainen lumi on paholaisen keksintöä.
- Sodat eivät koskaan lopu.

Kielioppivirheet korjataan kieliopin säännöillä. Arveluttavat tulkinnat oikaistaan kielipelin säännöillä¹. Seuraavassa on valittu tietoinen linja kuvata kielipelien säännöt, jotka parantavat, vahvistavat ja uudistavat viestintätodellisuutta.

Menneisyyden selvittämisen kielipeli

- Vain lähde voi osoittaa jotakin tapahtuneen.
- Käsitys tapahtumista rakennetaan puutteellisen lähdeaineiston avulla.
- Rakentamisessa kartetaan tietoisesti ehjää, ristiriidatonta tulkintaa.
- Hahmottuva kokonaiskäsitys altistetaan kriittiselle arvioinnille puolustamatta ja hyökkäämättä.
- Kokonaiskäsitystä ei lukita pysyvästi ainoaksi ja oikeaksi tulkinnaksi menneisyydestä.

---

¹ Winch Peter. 2003. *The Idea of a Social Science and its Relation to Philosophy*. Second edition. London. 1958. This edition published in the Taylor & Francis e-Library 2003.
Wittgenstein Ludwig. 1981. *Filosofisia tutkimuksia*. WSOY. Juva.

Uutisten ja uutislähetysten kielipeli

- Tulkintojen virheellisyydet korreloivat aikapaineeseen. Ongelmat ratkaistaan oikaisuilla.
- Huomiotalous suuntaan tunteita herättävään uutisointiin.
- Luotettavuus ja hyväksyttävyyys arvioidaan levikin ja seurantatilastojen avulla.
- Monimutkainen ja vaikeaselkoinen pilkotaan liiallisen yksinkertaistamisen riskillä.

Hyväntahtoisen taivuttelun kielipeli

- Tulkintoihin ohjaaminen perustuu keskeisesti psykologiseen ja sosiaalipsykologiseen tutkimustietoon.
- Vaikuttamisessa käytetään vetovoimaisia tyylejä ja keinoja.
- Jos mahdollista, vedotaan ihmisen vahvuuksiin, hyvyyteen ja avoimuuteen.
- Viitataan esikuviin ja kannatuslukuihin, joita taivuttelun kohde noteeraa.

Arkisen kanssakäymisen kielipelit

- Keskinäisen viestinnän luonteesta, kielipelistä ja säännöistä keskustellaan aika ajoin tarvittaessa.
- Yhdenvertaisuus ja tasa-arvoisuus sekä keskinäinen kunnioitus sävyttävät vuorovaikutusta.
- Empatiaa ilmaistaan niin, että energiataso pysyy korkeana.
- Erilaiset tulkinnat ja käsitykset, vaatimukset ja intressit sovitetaan yhteen.

IV Tulkinnan kultaiset säännöt

Sääntö no 1. Tee ero lähteen, väitteen ja tulkinnan välillä

Lähde: jotakin on tapahtunut...

Väite: niinpä voidaan päätellä, että...

Tulkinta: tämä sopii kokonaiskäsitteeseen, jonka mukaan...

Lähde: USA:n erikoisjoukot kaappasivat Venezuelan presidentin ja tämän puolison (tammikuussa 2026).

Väite: USA käytti huumeidenvastaista sotaa verukkeena Venezuelan hallinnon vaihtamiseen.

Tulkinta: USA:n turvallisuusstrategia ja presidentti Trumpin puheet ovat viitanneet siihen, että maa on luopumassa sääntöpohjaisesta maailmanjärjestyksestä ja antamassa myös Venäjälle valtakirjan etupiirijattelun mukaiseen vallankäyttöön.

Jos eroa lähteen, väitteen ja tulkinnan välillä ei tehdä, tulkinta alkaa horjua moralisoinnin ja asenteiden vääristämään suuntaan.

Sääntö no 2. Yksittäistapaus ei todista kokonaisuutta

Lähde: älykkääksi mainitun henkilön puheenvuoro, jonka mukaan koronarokote ei tehoa...

Väite: on turha rokottaa koronaa vastaan...

Tulkinta: kyseessä on induktiivisen päättelyn virhe: yksittäisestä tapauksesta yleistetään virheellisesti.

Sääntö no 3. Konteksti ei selitä tapahtunutta

Konteksti: Tuomioistuimen päätöksellä haettiin lupaa julkaista ns. Epstein -aineisto. Aineisto osoittaa, että presidentti Donald Trump kuului nuorena huippuseurapiireihin, joissa esiintyi rikollisuutta.

Väite: Trump on toiminnassaan ja päätöksenteossaan holtiton.

Tulkinta: Epstein-aineistolla ei ole todistusarvoa Trumpin nykyisen päätöksenteon arvioinnin kannalta. (Konteksti, jossa Trump esiintyi aikoinaan, ei ole todistuskappale.)

Sääntö no 4. Kehystäminen (framing) ei ole ratkaisu

Lähdetieto: On tapahtunut murha, arvioi silminnäkijä. Poliisin tietojen mukaan 14-vuotias tyttö on kuollut. Silminnäkijä oli havainnut tummiin pukeutuneen miehen poistuneen paikalta.

Väite: Asuma-alueella asuu monista eri maista muuttaneita nuoria miehiä. Näiden maahanmuuttajien keskuudessa rikollisuus, erityisesti raiskaukset ovat yleistyneet.

Tulkinta: Mitään ei voida ennen lisätietoja päätellä. Epäselviä asioita ovat: 1. mihin silminnäkijän arviointi murhasta perustuu. Liittyykö tämä arviointi poliisin antamaan tietoon. Miten luotettava poliisin antama tieto on. Onko kyseessä kaksi silminnäkijää vai näkikö yksi silminnäkijä kenties murhan ja tummiin pukeutuneen miehen? Miten luotettava silminnäkijän tieto miehestä on? Miten eri ajankohdat sopivat yhteen tai eroavat silminnäkijän kertomuksessa?

Sääntö no 5. Kysymykset eivät ole vihamielistä kritiikkiä

Jos tapahtumasta esitetty tulkinta kestää kysymykset ja pätevyöity kritiikistä, se on elinvoimainen koeteltavaksi edelleen. Jos tulkinta torjuu kaikki vastaväitteet ja pitää kritiikkiä osana salaliittoa, se on poistunut tiedollisesta kielipelistä.

- Väitit, ettei tätä vanhaa autoa tarvitse enää korjata.
- Niin, kuinka monta vuotta se on jo palvellut sinua?
- Vuosista viis, tärkeintä on, että se kulkee.
- Eikös siinä ole ollut aika isoja remontteja tähän mennessä?
- Mitä sitten?
- Tuli mieleen, miten remonttien hinnat ja uuden auton hankintahinta peilautuvat toisiinsa?
- Minulle on kuule turha tulla opettamaan auton pitoa...

Sääntö no 6. Tunteet voivat johtaa harhaan

Lähde: Hyvinvointialueet harkitsevat Suomessa viikonloppupäivystysten karsimista.

Väite: Pelkään, että meiltä lähtee seuraavaksi viikonloppupäivystys. On häpeä koko maalle, ettei se huolehdi kansalaisistaan. Me olemme täällä raukoilla rajoilla puolustaneet isänmaatamme ulkoista vihollista vastaan. Näinkö etelän herrat meille maksavat?

Tulkinta: Pelko, moraalinen raivo ja ylemmyys saattavat vaikeuttaa sellaisten vaikutuskeinojen oivaltamista, jotka auttaisivat ratkaisemaan varsinaisen ongelman. Sehän ei ole viikonloppupäivystys vaan potilasturvallisen hoidon takaaminen kohtuullisilla kustannuksilla.

Sääntö no 7. Mennyt historia ei ole tuomioistuin

Lähde: Eräessä Suomen koulussa on vuodelta 1931 peräisin olevan lattiarefiefi: hakaristi. Nyt sitä hävetään ja vaaditaan poistettavaksi tai peitettäväksi matolla.

Väite: Aivan oikein. Kaikki natsisymbolit pitää poistaa.

Tulkinta: Historia on otettu tuomioistuimeksi. Pikemminkin olisi kenties viisasta tehdä siitä nähtävyys, pitää sitä historiallisen tarinan rekvisiittana. Etsitään yhdessä vastausta kysymykseen: mitä edellytyksiä tarvittiin, jotta hakariski tilattiin lattiakoristeeksi.

Sääntö no 8. Oikea — Väärä mielipide-asetelma on keskustelussa harha

Lähde: Minun mielestäni on tärkeää, että kun puhutaan oikeista ja vääristä mielipiteistä, se tapahtuu väittelyssä toista kunnioittaen.

Väite: Keskustelut ovat väittelyitä, joissa ollaan oikeassa tai väärässä.

Tulkinta: Kun haetaan pätevä käsitys asiasta, on luovuttu asenteesta: toinen on useimmiten väärässä, kun väitellään. Samoin on luovuttu moralisoivasta arvostelmasta: olen hyvän puolella, toinen edustaa väittelyssä pahaa. Näiden kahden luopumisen sijaan on valittu vaihtoehto: etsitään pätevää käsitystä yhteistoiminnallisella, dialogisella keskustelulla. Tätä keskustelua ei kumpikaan voita eikä häviä. Molemmat voivat päätyä tulkinnallisiin oivalluksiin.

Sääntö no 9. Tulkinnalla on pätevyysalu- eensa

Lähde: Johtavan tulkinnan mukaan Ukrainan tuleva menestys sodassa Venäjää vastaan voi riippua maan korruptionvastaisen taistelun onnistumisesta. Nyt puolustukseen tarkoitettu- ja rahoja valuu oligarkkien käsiin.

Väite: Ukraina ei kykene riittävän nopeasti poistamaan maan tapaa.

Tulkinta: Lähdetieto selittää sen, kuinka sotatilanne pakotti nostamaan korruption esiin. Suoraa yhteyttä sotamenestykseen ei kyetä nykyisillä tiedoilla osoittamaan. Tarkat tiedot lahjonnasta ja muista väärinkäytöksistä puuttuvat. Niinpä tällä erää ei ole mahdollista päästä pätevään tulkintaan.

Sääntö no 10. Tulkinta on korjautuva pro- sessi

Päteviä tulkintoja korjataan, koska pätevyteen on pyritty yhdistämällä käytettävissä olevia tietoja ja vaihtoehtoisia johtopäätöksiä. Ellei tulkinta salli tarkistamista, se on kumoutuma- ton uskomus.

Sääntö no 11. Pätevä tulkinta voi korvata eksistentiaalisen uhan tai luoda sellaisen

Kun edetään kohti pätevää tulkintaa, joudutaan luopumaan asenneväittämistä, kaavamai- sista ajatuskeemoista ja -malleista, kaikesta siitä, mikä veisi yhteen, ainoaan ja oikealta tuntuvaan lopputulokseen. Toisaalta tiedetään, että jotkut tulkinnat ja niiden perustelut koetaan eksistentiaalisiksi turvasatamaksi. Joskus keskustelut ja pohdinnat voivat edetä rajalle, jossa oma eksistentiaalinen, kenties kauan aikaa hellitty ajatus tapahtumista on älyllisen rehellisyyden nimissä hylättävä. Näin esimerkiksi kävisi, jos monet suomalaiset luopuisivat käsityksestä, jonka mukaan Venäjä on pysyvä uhka maalle.

Joskus pätevä tulkinta on juuri syntymässä, kun herää pelko oman hellityn ajatuksen virheellisyydestä. Tämänkaltainen tilanne voi syntyä, jos esimerkiksi uskonnollinen käsitys ja ns. tieteellinen maailmankuva asetetaan vierekkäin.

Väite: Eksistentiaalinen uhka voi olla ongelma.

Tulkinta: Oman ajattelun ja mielen maailman vahvistaminen niin, että esimerkiksi maailmanlaajuiset uhkakuvat ilmastokriisi, luontokato, ydinsota jne. koetaan tärkeämmiksi. Silloin päädytään ilmastotekoihin, luonnonsuojelun edistämiseen ja rauhanliikkeeseen.

Sääntö no 12. Pätevä tulkinta on kulttuuriteko

Lähde: Kurssilla meitä provosoitiin osallistumaan ilmaston, luonnon ja rauhan edistämiseen.

Väite: Ihminen ei yksin voi mitään, maailma menee niinkuin menee.

Tulkinta: Emme kykene osoittamaan yksittäisen ihmisen toiminnan vaikutusta maailman suuriin ongelmiin. Voimme löytää historiasta paljon esimerkkejä siitä, kuinka ihmiset voivat yhdistää ajatuksensa, voimansa ja toimintansa ja saada aikaan hyviä (myös huonoja) asioita. Myös yhteinen pätevän tulkinnan etsiminen eri keskusteluissa voi merkitä kulttuuritekoa.

Pätevä tulkinta on kestävä, mutta selittää rajallisesti. Dogmaattinen tulkinta selittää kaiken. Kun tulkinta kestää, se kykenee erottamaan faktat, arviot ja arvaukset. Dogmaattisessa tulkinnassa moraalit talloivat tosiseikat alleen. Kritiikki on dogmaattisen tulkinnan uhka ja pätevän tulkinnan testi. Epävarmuus on heikkous dogmaattisessa tulkinnassa. Epävarmuus on hyve pätevässä tulkinnassa. Heti kun dogmaattinen tulkinta valmistuu, se sulkeutuu ja karkottaa luotaan vastaväitteet. Pätevä tulkinta osoittaa kysymykset, joilla sitä voidaan tarkistaa ja kyseenalaistaa.

Kenen joukoissa seisot — sen lippua kannat

Lähde: Kärjistin edellä käsityksen maailmasta dogmaattiseen ja pätevään tulkintaan. Jos uskomme pätevään tulkintaan, käsitykseni on asetettava kriittiseen testaukseen.

Väite: Maailma on kuin onkin kaksipaikkainen, oikea vai väärä, valkoinen vai musta, dogmaattinen vai pätevä jne.

Tulkinta: Oletan, että minun laillani monia muitakin ihmisiä kiehtoo ehdoton selvyys. Totuus on tämä tai totuus on tuo. Kaksipaikkainen käsitys maailmasta on kuitenkin kestävä heti, kun aistimme maailmaa ympärillämme: konttoreista metsiin ja metsistä merille. Monimuotoisuus, epämääräisyys, epävarmuus ja ennustamattomuus ovat kenties keskeisiä todellisuuden piirteitä. Jos luotamme tähän arvioon, meidän on helppo luottaa myös moniin kummallisuuksiin: emme kykene osoittamaan tarkasti, milloin teevesi on sopivan lämmintä, emme tiedä, mikä on ihmisen oikeanlainen pituus, miksi joku saa syövän mutta toinen ei, kuka hyötyy vitamiinilisästä ja kuka ei.

Lippu on nostettu kyllä ehdotonta oikeassaolemista, salaliittokertomuksia ja muita varmuuden linnakkeita varten. Teinkö kirjoitusvirheen? Eikö pitänyt kirjoittaa "vastaan"! Ei. "Varten" on juuri sana, jolla halusin kertoa vielä yhden säännön:

Kuka tahansa voi ihmetellä, tarkistaa ja opiskella asioita niin, ettei varmuus löydä enää yösijaa majatalossa.

Lopuksi

Ihminen tulkitsee koko ajan.

Uutisia, puheita, eleitä, historian tapahtumia, toistensa motiiveja ja omia kokemuksiaan. Usein nopeasti, usein huomaamattaan – ja yhä useammin maailmassa, jossa varmuus houkuttelee enemmän kuin ymmärrys.

Hitaan ajattelun ja viisaan tulkinnan käsikirja ei opeta, mitä maailmasta pitäisi ajatella. Se tarjoaa jotakin harvinaisempaa: säännöt, joiden avulla tulkinta pysyy avoimena, jaettavana ja korjattavana – eikä muutu käskyksi, aseeksi tai salaliittokertomukseksi.

Teos kuljettaa lukijaa arjen havainnoista median ja politiikan tulkintaan, historian lähteisiin ja kielipeleihin, joissa moraali, tunne ja varmuus kilpailevat pätevän käsityksen kanssa. Se erottaa toisistaan lähteen, väitteen ja tulkinnan, näyttää miten asenteet ja kehykset ohjaavat ajattelua ja miksi epävarmuus ei ole heikkous vaan viisauden ehto.

Kirjoittaja ei asetu opettajaksi eikä auktoriteetiksi. Hän kulkee matkatoverina ja puolustaa yhtä periaatetta: kenelläkään ei ole yksinoikeutta totuuteen, mutta jokaisella on vastuu koetella tulkintojaan yhdessä toisten kanssa.

Tämä käsikirja on lahja kaikille, jotka haluavat ajatella hitaammin maailmassa, joka vaatii nopeita vastauksia – ja säilyttää yhteisen todellisuuden mahdollisuuden aikana, jolloin varmuus sulkee ovia.